

**ՄԵԹՈԴԱԿԱՆ ԵՐԱՇԽԱԿՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ
ՄԱՆԿԱՊԱՏԱՆԵԿԱՆ ՄԱՐԶԱԴՊՐՈՑՆԵՐԻ ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԽՄԲԵՐՈՒՄ
ԵՐԵՎԱՆԵՐԻ ԸՆԴՈՒՄՆԱԿԱՆ ԵՎ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍՐԶԱԿԱՆ ԳՈՐԾՆԹԱՑԻ
ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՄԱՆ**

Սույն մեթոդական երաշխավորությունները (այսուհետ երաշխավորություն) ուղղված են մանկապատանեկան մարզադպրոցների (այսուհետ՝ մարզադպրոց) գործունեությունը գործող նորմատիվ իրավական ակտերին համապատասխանեցնելուն, մանկապատանեկան մարզադպրոցների գործունեության սկզբունքների վերաբերյալ շահագրգիռ իրավաբանական և ֆիզիկական անձանց առավելագույն տեղեկատվություն տրամադրելուն:

Մանկապատանեկան մարզադպրոցների ֆիզկուլտուրային-առողջարարական գործունեության և երեխաների մարզադպրոց ընդգրկման խնդիրները, միջոցները և մեթոդիկան հիմնականում ընդհանուր են մարզադպրոցների համար՝ անկախ նրանց տեսակից, կազմակերպական-իրավական ձևից և գերատեսչական ենթակայությունից:

Սույն երաշխավորությունները հասցեագրված են մարզադպրոցների հիմնադիրներին, ղեկավարներին և մասնագետներին:

1. Մարզադպրոցի ստեղծումը և նրա կանոնադրությունը

Հայաստանի Հանրապետությունում ֆիզկուլտուրային շարժման հիմնական օղակը մանկապատանեկան մարզադպրոցներն են, որոնք կոչված են իրականացնելու ֆիզկուլտուրային-առողջարարական և մարզական գործունեություն ուղղված պարապողների առողջ կենսակերպի կազմավորմանը, համակողմանի ու ներդաշնակ զարգացմանը, հայրենիքի պաշտպանության նախապատրաստմանը:

Մարզադպրոցը ստեղծվում է մեկ կամ ավելի մարզաձևերի բաժանմունքներով, առնվազն 14 խմբի առկայության դեպքում: Բաժանմունքների քանակը սահմանում է նրա հիմնադիրը՝ հաշվի առնելով նյութատեխնիկական բազայի թողունակությունը և պայմանները, մասնագիտական կրթությամբ մարզիչ-մանկավարժների առկայությունը և անհրաժեշտ ֆինանսական միջոցներով ապահովվածությունը: Մարզադպրոցը ենթակա է պետական գրանցման և ստեղծված է համարվում օրենքով սահմանված կարգով պետական գրանցում ստանալու պահից:

Մարզադպրոցը, լինելով շահույթ չհետապնդող, իրավաբանական անձի կարգավիճակ ունեցող ոչ առևտրային ուսումնամարզական կազմակերպություն, իր գործունեության ընթացքում ղեկավարվում է «Կրթության մասին», «Ֆիզիկական կուլտուրայի և սպորտի մասին», «Մանկապատանեկան սպորտի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքներով, իր կանոնադրությամբ և այլ նորմատիվ իրավական ակտերով:

Մարզադպրոցի կանոնադրությունը նրա հիմնական փաստաթուղթն է, որը մշակվում է ՀՀ կառավարության 2002թ. N2145-Ն որոշման 2-րդ կետով հաստատված «Հայաստանի Հանրապետության արտադպրոցական կրթադաստիարակչական, ուսումնական հաստատությունների օրինակելի կանոնադրության» համաձայն, ինչպես նաև ֆիզիկական կուլտուրայի և սպորտի ոլորտում լիազորված պետական կառավարման մարմնի կողմից մարզադպրոցների գործունեությունը կարգավորող իրավական նորմատիվ ակտերի և չափորոշիչների հիման վրա:

2. Երեխաների մարզադպրոց ընդգրկմանն ուղղված կազմակերպական սկզբունքները

Մարզադպրոցի նախապատրաստական խմբեր ընդունվում են ֆիզիկական շեղում և բժշկական հակացուցում չունեցող, տարիքային պահանջներին համապատասխանող և սպորտով պարապել ցանկացող բոլոր մանուկներն ու պատանիները, որոնց համար մարզադպրոցը ստեղծում է բարենպաստ պայմաններ նրանց կողմից ընտրված մարզաձևերում: Մարզիկների ընտրությունը սկսվում է վաղ դպրոցական տարիքից:

Երեխաների մարզադպրոց ընդգրկման և նախապատրաստական խմբերի համալրման համար մարզիչ-մանկավարժը իրականացնում է նրանց զանգվածային դիտազննում, որը ենթադրում է՝

ա. ֆիզկուլտուրայի դասերի ժամանակ 2-4-րդ դասարանցիների զանգվածային դիտազննում և թեստավորում:

բ. դպրոցական, քաղաքային, մարզային և այլ զանգվածային մարզական միջոցառումների մասնակիցների դիտազննում:

Երեխաների ընդունումը մարզադպրոց կատարվում է ծնողների հետ նախապես համաձայնեցված կերպով՝ պարապողների դիմումի և պոլիկլինիկայի բժշկի եզրակացության հիման վրա:

Մարզաձևի առանձնահատկություններից ելնելով՝ մանուկների և պատանիների մարզադպրոց ընդունվելու նվազագույն տարիքը 6-12 տարեկանն է, իսկ առավելագույն տարիքը՝ 18 տարեկանը: Մարզիկի տարիքը չի սահմանափակվում, եթե նրա մարզական արդյունքները համապատասխանում են մարզական կատարելագործման կամ բարձրագույն մարզական վարպետության փուլերի պահանջներին:

Մարզադպրոցի այն պարապողները, որոնց 18 տարին չի լրացել, և չեն իրականացրել համապատասխան ծրագրերը ու դրա հետևանքով չեն աստեստավորվել, մարզական խորհրդի որոշմամբ կարող են շարունակել ուսուցումը նույն ուսումնական խմբերում ևս մեկ տարի:

Մարզադպրոցի նախապատրաստական խումբ ընդունվելու մասին որոշումը ձևակերպվում է մինչև հոկտեմբերի 1-ը՝ մարզադպրոցի տնօրենի հրամանով: Այն դեպքում, երբ որևէ պատճառով պարապողը դուրս է մնում նախապատրաստական խմբից, մարզիչը պարտավոր է մեկամսյա ժամկետում համալրել խմբի կազմը:

Մարզադպրոց ընդունվող երեխաների նվազագույն տարիքը սահմանվում է ըստ մարզածևերի՝ համաձայն ստորև ներկայացված աղյուսակի:

Տարիքը	Մարզածևերը
6	Սպորտային մարմնամարզություն (աղջիկներ), գեղարվեստական մարմնամարզություն, գեղասահք
7	Սպորտային մարմնամարզություն (տղաներ), ջրացատկ, գեղալող, լող, թենիս, սեղանի թենիս
8	Բասկետբոլ, ֆուտբոլ, բադմինթոն, լեռնադահուկային սպորտ
9	Բիսթյուն, աթլետիկա, առազաստանավային սպորտ, վոլեյբոլ, ջրագնդակ, դահուկավազք, մականախաղ
10	Հեծանվային սպորտ, ծիասպորտ, գնդակային հրաձգություն, սուսերամարտ, բռնցքամարտ, ըմբշամարտ, թիավարություն, ձյուդո, ծանրամարտ (պատանիներ), թանքվոնդո
11	Նետածգություն
12	Ծանրամարտ (աղջիկներ)

3. Մարզադպրոցի ուսումնամարզական գործընթացի կազմակերպման հիմնական բնութագրերը

Մարզադպրոցի ուսումնամարզական գործընթացը նպատակաուղղված է սովորողների ազատ ժամանցի կազմակերպման միջոցով նրանց ֆիզկուլտուրային-առողջարարական և մարզական պահանջմունքների բազմակողմանի բավարարմանը, լրացուցիչ ծրագրերի իրականացմանը:

Ուսուցման ծրագրերը իրականացվում են մարզադպրոցի խնդիրներից և գործառույթներից ելնելով, պարապողների պատրաստության փուլերին, մարզական ստաժին և պատրաստվածության մակարդակին համապատասխան:

Պատրաստության փուլերը	Ուսուցման տևողությունը (տարի)	Գործունեության ուղղվածությունը
Ֆիզկուլտուրային-առողջարարական	Ամբողջ ժամանակահատվածում	Զանգվածային սպորտ
Նախնական պատրաստականության	2-3 տարի	
Ուսումնա-մարզական	4-5 տարի	
Մարզական կատարելագործման	3 տարի	Բարձրագույն մարզական նվաճումներ
Բարձրագույն մարզական վարպետության	Մինչև 5 տարի	

Զանգվածային սպորտի ոլորտում մարզադպրոցի խնդիրներն են՝
 ա) ազատ ժամանցի կազմակերպման միջոցով մանուկների և պատանիների ներգրավումը համակարգված մարզումներին:

բ) ֆիզիկական և բարոյականային որակների դաստիարակումը:

գ) պարապողների առողջության պահպանումն ու ամրապնդումը, մարզածևերի ծրագրային պահանջներին համապատասխան ընդհանուր և հատուկ ֆիզիկական պատրաստականության մակարդակի բարձրացումը:

դ) մանուկների և պատանիների շրջանում վնասակար սովորությունների դեմ նախագգուշական աշխատանքների կազմակերպումը:

Բարձրագույն մարզական նվաճումների ոլորտում մարզադպրոցի խնդիրներն են՝

ա) ընտրած մարզածևում պարապողների ընդհանուր և հատուկ ֆիզիկական որակների բարելավումը, նրանց տեխնիկատակտիկական վարպետության կատարելագործումը:

բ) մրցակցական գործընթացում մարզիկների կամային և հոգեբանական պատրաստության ապահովումը, տարվա ամենակարևոր մրցումներին առավելագույն բարձր ցուցանիշների հասնելու համար պայմանների ստեղծումը:

գ) Հայաստանի Հանրապետության հավաքական թիմերի համար արժանի հերթափոխի պատրաստման ապահովումը:

Վերը նշված խնդիրների կենսագործման համար մարզադպրոցների ղեկավարները և մարզիչ-մանկավարժները առօրյա աշխատանքում:

ա) ստեղծում են պայմաններ շուրջամյա կանոնավոր մարզումներ անցկացնելու համար:

բ) պատանի մարզիկների ընտրած մարզածևում մասնագիտական կողմնորոշման համար մշակում են ատեստավորման և ընտրության հստակ համակարգ:

գ) կազմակերպում են հետևողական դաստիարակչական աշխատանքներ՝ ուղղված պատանի մարզիկների կազմակերպվածության բարելավմանը և մարզական բարոյականության ամրապնդմանը:

դ) ձեռնարկում են անհրաժեշտ միջոցներ ուսումնադաստիարակչական գործընթացը պատշաճ մակարդակով կազմակերպելու, առաջավոր փորձը և գիտության նվաճումները օգտագործելու համար:

ե) պարբերաբար կազմակերպում են մարզական միջոցառումներ, ապահովում և աջակցում են մարզվողների մասնակցությանը համայնքային, մարզային, հանրապետական առաջնություններին ու մրցաշարերին:

Մարզադպրոցի ուսումնամարզական գործընթացը կազմակերպվում է իր կանոնադրությանը համապատասխան և կարգավորվում է ուսումնական պլանով, մարզածևի ուսուցման ծրագրերով, ֆիզկուլտուրային-առողջարարական և մարզական միջոցառումների ծրագրերով, յուրաքանչյուր ուսումնական խմբի ժամանակացույցով և դասացուցակով:

Մարզադպրոցը մշակում է իր ուսումնական պլանները և ֆիզկուլտուրային-առողջարարական և մարզական միջոցառումների ծրագրերը՝ դրանք համաձայնեցնելով իր հիմնադրի հետ:

Մարզադպրոցը գործում է ամբողջ տարվա ընթացքում՝ 52 շաբաթ ընդհանուր տևողությամբ, այդ թվում՝ 5-6 շաբաթ ամառային և ձմեռային դպրոցական արձակուրդների ժամանակահատվածում՝ առողջարարական-մարզական ձամբարում: Ուսումնական տարին սկսվում է սեպտեմբերի 1-ից: Մարզադպրոցում սահմանվում է 6-օրյա ուսումնամարզական շաբաթ՝ ըստ ուսումնական պլանի:

Յուրաքանչյուր ուսումնական տարվա վերջում մարզվողները աստեստավորվում են: Մարզադպրոցները կարող են կիրառել նաև միջանկյալ աստեստավորման ձևեր:

Մարզադպրոցներում ուսումնամարզական պարապմունքներն իրականացվում են խմբերով և անհատական՝ հետևյալ հիմնական ձևերով.

- ա) խմբակային ուսումնամարզական և տեսական պարապմունքներ.
- բ) անհատական ծրագրով աշխատանք.
- գ) մասնակցություն մրցումներին և ուսումնամարզական հավաքներին.
- ե) առողջարարական, վերականգնիչ և կանխարգելիչ միջոցառումներ.
- զ) մրցավարության գործնական և տեսական ուսուցում.
- է) բժշկական հետազոտություն.
- ը) աստեստավորում, ստուգարքների ընդունում.

թ) ուսումնամարզական պարապմունքներ՝ մարզաառողջարարական ձամբարներում:

Մարզական պարապմունքի բոլոր ձևերի համար սահմանվում է ակադեմիական ժամ՝ 45 րոպե տևողությամբ:

Մարզադպրոցում պատանի մարզիկների պատրաստման երկարամյա գործընթացի փուլերն են՝

ա) նախնական պատրաստականության փուլում ուսուցումը նպատակաուղղված է մարզվողների նախնական պատրաստականության ապահովմանը.

բ) ուսումնամարզական փուլում ուսուցումը նպատակաուղղված է սկզբնական մասնագիտացման և ընտրած մարզաձևում մարզումների խորացման ապահովմանը, ուսումնամարզական խմբերը կոմպլեկտավորվում են նախնական մարզական պատրաստություն անցած, ընդհանուր և հատուկ ֆիզիկական պատրաստականության չափորոշիչներով աստեստավորված պարապողներով:

գ) մարզական կատարելագործման փուլում մարզման գործընթացը նպատակաուղղված է մարզիկների մարզական վարպետության կատարելագործման ապահովմանը և իրականացվում է մարզական կատարելագործման խմբերում, մարզադպրոցի մարզական կատարելագործման խմբերը համալրվում են ուսումնամարզական խմբերում ուսուցում անցած և հատուկ ֆիզիկական ու մարզական պատրաստականության չափորոշիչները լրացրած պարապողներով:

դ) բարձրագույն մարզական վարպետության փուլում մարզման գործընթացը նպատակաուղղված է բարձրակարգ մարզիկի անհատական հնարավորությունների իրականացման ապահովմանը՝ բարձրագույն մարզական վարպետության խմբերը կոմպլեկտավորվում են այն մարզիկներով, որոնց մարզական պատրաստականությունը համապատասխանում է ՀՀ հավաքական թիմերում ընդգրկվելու պահանջներին:

Մարզադպրոցի պարապողների փոխադրումը հաջորդ ուսումնական փուլ ձևակերպվում է տնօրենի հրամանով՝ մարզչական խորհրդի ներկայացմամբ:

Մարզադպրոցի ուսումնամարզական երկարամյա փուլերում ուսուցման տևողությունը և ուսումնամարզական աշխատանքի շաբաթական բեռնվածության առավելագույն ծավալը սահմանվում է համաձայն ստորև բերված աղյուսակի:

N	Ուսումնամարզական երկարամյա փուլերը	Ուսուցման տևողությունը (տարի)	Ուսուցման տարին	Շաբաթական ուսումնամարզական բեռնվածության առավելագույն ծավալը (ակադեմ. ժամ)
1.	Նախապատրաստական	2		8
2.	Ուսումնամարզական	4-5	մինչև 2 տարի - 2 տարուց ավելի	12 - 16 18 - 22
3.	Մարզական կատարելագործման	3	մինչև 1 տարի - մեկ տարուց ավելի -	24 28
4.	Բարձրագույն մարզական վարպետության	մինչև 5 տարի		32

Ուսումնամարզական աշխատանքների շաբաթական բեռնվածության ծավալը սահմանվում է յուրաքանչյուր ուսումնական խմբի համար մարզադպրոցի մարզչական խորհրդի որոշմամբ և չի կարող նվազեցվել 25 տոկոսից ոչ ավելի, քան սահմանված շաբաթական բեռնվածության առավելագույն ծավալները:

Մարզական կատարելագործման և բարձրագույն մարզական վարպետության փուլերում նախատեսված շաբաթական 26, 28, 32 ժամերը կարող են նվազեցվել 2 ժամից ոչ ավել:

Մարզադպրոցի մեկ ուսումնամարզական պարապմունքի տևողությունը չի կարող գերազանցել՝

ա) նախապատրաստական փուլում՝ 2 ակադեմիական ժամը.

բ) ուսումնամարզական փուլում՝ 3-4 ակադեմիական ժամը.

գ) մարզական կատարելագործման և բարձրագույն մարզական վարպետության փուլերում՝ 4 ակադեմիական ժամը:

Այն դեպքում, երբ անց է կացվում օրական երկու մարզում, ապա մեկ ուսումնամարզական պարապմունքի տևողությունը չի կարող գերազանցել 3 ակադեմիական ժամը:

Ուսումնամարզական, մարզական կատարելագործման և բարձրագույն մարզական վարպետության խմբերի համար ուսումնական ծրագրով նախատեսված մարզման ժամերի սահմաններում ուսումնական պարապմունքը անցկացնելու համար հիմնական մարզիչ-մանկավարժի հետ կարող է աշխատել երկրորդ մարզիչ-մանկավարժը:

Սպորտային և գեղարվեստական մարմնամարզություն, սպորտային ակրոբատիկա, գեղալող, գեղասահք, ջրացատկ, բիթլոն մարզաձևերի ուսումնական խմբերին հատկացված ժամերը ավելացվում են 2 անգամ, այն դեպքում, երբ այդ խմբի հիմնական մարզիչ-մանկավարժի հետ միաժամանակ աշխատում է ուսումնական ծրագրով նախատեսված այլ մարզիչ-մանկավարժ:

Սպորտային և գեղարվեստական մարմնամարզության, սպորտային ակրոբատիկայի, գեղալողի և գեղասահքի բաժանմունքների ուսումնամարզական ընդհանուր ժամերի մինչև 70 տոկոս մարզումները անց են կացվում երաժշտական նվագակցությամբ:

Խաղային մարզաձևերում մարզական կատարելագործման խմբերի հետ կարող են միաժամանակ աշխատել երկու մարզիչ-մանկավարժներ:

Մարզական կազմակերպությունը, մարզաձևի առանձնահատկությունից և առկա պայմաններից ելնելով, մշակում և իր հիմնադրի հաստատմանն է ներկայացնում մարզական կազմակերպության կոմպլեկտավորման պլանը, որով կանխորոշվում է առաջիկա ուսումնական տարվա ուսումնական խմբերի և պարապողների պլանային քանակը:

Մարզաառողջարարական ճամբարում (այսուհետ՝ ճամբար) և ուսումնամարզական հավաքի (այսուհետ՝ Հավաք) ժամանակ իրականացվող մարզաառողջարարական և դաստիարակչական աշխատանքները մարզադպրոցի ուսումնամարզական գործընթացի շարունակությունն են:

Ճամբարների ստեղծումը նպատակաուղղված է դպրոցական արձակուրդների ժամանակաշրջանը լայնորեն օգտագործելուն՝ պարապողների առողջության ամրապնդման, ֆիզիկական և մարզական պատրաստության բարելավման և շուրջտարյա մարզումների ապահովման համար:

Ուսումնամարզական հավաքների հիմնական խնդիրներն են՝

ա) մարզիկների ֆիզիկական զարգացման և մարզական վարպետության բարձրացման լավագույն պայմանների ստեղծումը:

բ) մարզիկների և թիմերի մրցումներին անմիջական նախապատրաստումը:

Մարզաառողջարարական ճամբարում և ուսումնամարզական հավաքի ժամանակ նախատեսվում է իրականացնել հետևյալ միջոցառումները՝

ա) առավոտյան լիցքային վարժություններ.

բ) օրական երկու ուսումնամարզական պարապմունք.

գ) անհատական ծրագրով մարզումներ.

դ) վերականգնիչ միջոցառումներ.

ե) մարզական և ակտիվ հանգստի միջոցառումներ:

Ճամբարների և հավաքների ժամանակ կատարվող ուսումնամարզական աշխատանքների շաբաթական բեռնվածության ծախսը ավելացվում է՝

ա) մարզադպրոցի մարզական կատարելագործման, մարզական բարձրագույն վարպետության խմբերում՝ մինչև 36 ժամ.

բ) մարզադպրոցի ուսումնամարզական փուլի խմբերում՝ մինչև 28 ժամ: